

VĂN BẢN 2. GIÓ LẠNH ĐẦU MÙA

(Thạch Lam)

1. Phân tích yêu cầu cần đạt

– HS xác định được người kể chuyện ngôi thứ ba; nắm được cốt truyện; nhận biết và phân tích được một số chi tiết miêu tả cử chỉ, hành động, suy nghĩ,... của nhân vật Sơn. Từ đó hiểu đặc điểm nhân vật và nội dung của truyện.

– HS nêu được một số điểm giống nhau và khác nhau của hai nhân vật: cô bé bán diêm và bé Hiên.

– HS biết nhận xét, đánh giá hành động của hai chị em Sơn và cách ứng xử của mẹ Hiên, mẹ Sơn; nhận thức được ý nghĩa của tình yêu thương; biết quan tâm, chia sẻ với mọi người.

2. Gợi ý tổ chức hoạt động dạy học

Hoạt động 1 Khởi động

– GV khuyến khích và chỉ định một số HS chia sẻ trải nghiệm của bản thân, nên có cả hai tình huống: giúp đỡ người khác và được người khác giúp đỡ. Từ những trải nghiệm đó, GV giúp HS khai quát: sự yêu thương, chia sẻ không chỉ có ý nghĩa với những người được đón nhận mà còn mang đến hạnh phúc cho người trao tặng. Câu hỏi dự đoán giúp HS bước đầu nhận biết vai trò của nhan đề trong tác phẩm.

– GV cũng có thể cho HS xem một đoạn phim ngắn hoặc tranh, ảnh có cùng chủ đề để tạo mạch cảm hứng kết nối với bài học.

Hoạt động 2 Đọc văn bản

- GV cần yêu cầu HS đọc VB trước khi đến lớp. VB khá dài nên trên lớp có thể cho HS đọc thầm, tự tóm tắt cốt truyện; sau đó chọn đọc thành tiếng một số đoạn quan trọng.

- GV hướng dẫn HS cách sử dụng các câu hỏi và chỉ dẫn trong khi đọc. Khi đọc VB này, HS vẫn tiếp tục sử dụng các chiến lược *theo dõi, dự đoán* và *đổi chiều*. Câu hỏi *dự đoán* HS thường tự trả lời khi đọc ở nhà nhưng GV vẫn nên nhắc HS lưu ý những cơ sở giúp em dự đoán đúng hoặc lí do khiến em dự đoán sai.

Các câu hỏi *theo dõi* giúp HS nắm bắt chuỗi sự kiện và hệ thống chi tiết được nhà văn sử dụng để khắc họa nhân vật (chi tiết miêu tả hành động, cảm xúc, suy nghĩ của Sơn; chi tiết miêu tả ngoại hình của bé Hiên; chi tiết miêu tả lời nói và hành động của hai bà mẹ;...). Khi thực hiện những chiến lược đọc này, HS không chỉ tự chuẩn bị “nguyên liệu” cho các hoạt động sau khi đọc mà năng lực đọc hiểu VB truyện cũng sẽ dần được hình thành, phát triển.

Hoạt động 3 Khám phá văn bản

Hệ thống câu hỏi sau khi đọc được thiết kế theo các mức độ như sau: *nhận biết* (câu 1, 2, 3); *phân tích, suy luận* (câu 4, 5, 6); *đánh giá, vận dụng* (câu 7, 8). GV có thể kết hợp, bổ sung, tổ chức lại để tạo nên những câu hỏi mới.

Câu hỏi 1

Câu hỏi nhắc lại yêu cầu nhận biết người kể chuyện ngôi thứ ba (đã được nêu ở VB 1). GV có thể giúp HS phát triển, mở rộng bằng một số câu hỏi gợi ý: kể tên một vài tác phẩm truyện được kể bằng người kể chuyện ngôi thứ ba; chọn một VB đọc ở bài 1, so sánh với VB *Gió lạnh đầu mùa* để chỉ ra dấu hiệu giúp em nhận biết người kể chuyện ngôi thứ nhất và người kể chuyện ngôi thứ ba.

Câu hỏi 2

GV hướng dẫn HS tìm một số lời kể, chi tiết, hình ảnh có thể gợi ra cuộc sống khá sung túc của chị em Sơn và cuộc sống nghèo khổ của các bạn nhỏ trong truyện. Qua đó, HS cảm nhận được những tình cảm trong sáng của trẻ thơ, tâm hồn nhân hậu của chị em Sơn.

Câu hỏi 3

- Với câu hỏi này, HS nhận biết và bước đầu biết phân tích ý nghĩa của các chi tiết miêu tả nội tâm nhân vật. GV có thể tổ chức cho HS làm việc nhóm; sử dụng phiếu học tập (*Gợi ý nội dung*: liệt kê chi tiết miêu tả ý nghĩ của nhân vật; phân tích chi tiết, đặc điểm nhân vật); một số nhóm cử đại diện trình bày, các nhóm khác nhận xét, bổ sung.

- Dự kiến câu trả lời: Khi nghe mẹ và vú già nói chuyện, Sơn *nhớ em, cảm động và thương em quá* và hiểu nỗi lòng của mẹ: *Sơn thấy mẹ hơi rơm rớm nước mắt*; khi nhớ ra cảnh sống nghèo khổ của gia đình Hiên, *Sơn thấy động lòng thương, cũng như ban sáng Sơn đã nhớ thương đến em Duyên...* Những ý nghĩ ấy cho thấy Sơn là một cậu bé sống rất tình cảm, giàu lòng trắc ẩn, biết quan tâm và yêu thương người thân, bạn bè.

Câu hỏi 4

Câu hỏi nhằm kết nối tác phẩm với trải nghiệm của HS. GV cho HS tìm câu văn miêu tả cảm xúc của Sơn. Từ cảm giác “ấm áp, vui vui” của nhân vật, HS cảm nhận được niềm vui

khi chia sẻ, giúp đỡ người khác và hạnh phúc ngọt ngào, ấm áp của sự trao tặng yêu thương. HS có thể chia sẻ niềm vui tương tự.

Câu hỏi 5

- Câu hỏi yêu cầu HS phân tích được ý nghĩa của chi tiết miêu tả hành động nhân vật. Dự kiến câu trả lời: 1. Hành động đó không làm em giảm bớt thiện cảm với nhân vật Sơn vì nhà văn miêu tả đúng với đặc điểm của một em nhỏ thơ ngây: Sơn sợ bị mẹ mắng và có lẽ lúc đó em mới hiểu mẹ rất quý chiếc áo bông cũ ấy...; 2. Hành động đó khiến em giảm bớt thiện cảm với nhân vật Sơn vì thấy Sơn “trẻ con” quá, đã cho bạn rồi còn đòi lại,...

- GV nêu nhận xét, phân tích câu trả lời để HS hiểu lối miêu tả chân thực, tự nhiên của Thạch Lam khi khắc họa nhân vật trẻ em.

Câu hỏi 6

- Với câu hỏi này, HS cần nêu nhận xét, đánh giá về cách ứng xử của các nhân vật, từ đó hiểu nội dung của tác phẩm, hiểu con người và cuộc sống.

- GV có thể tổ chức cho HS làm việc nhóm và sử dụng một số câu hỏi gợi ý để hướng dẫn HS nêu nhận xét, đánh giá: Vì sao mẹ Hiên mang trả mẹ Sơn chiếc áo bông? Tại sao mẹ Sơn không cho bé Hiên chiếc áo bông cũ mà lại cho mẹ Hiên vay tiền để mua áo cho con? Mẹ Sơn có trách mắng các con không? Bằng cử chỉ ôm các con vào lòng và lời nói: “Hai con tôi quý quá, dám tự do lấy áo đem cho người ta không sợ mẹ mắng ư?”, mẹ Sơn muốn các con hiểu điều gì?

- GV cần phân tích để HS hiểu được cách cư xử đúng đắn, tự trọng của một người mẹ nghèo khổ; cách cư xử nhân hậu, tế nhị của một người mẹ có điều kiện sống khá giả hơn. Với các con, cách cư xử của mẹ Sơn vừa nghiêm khắc vừa ấm áp, yêu thương. Cử chỉ và lời nói của bà giúp các con hiểu rằng: không nên tự tiện lấy áo của mẹ đem cho (mà cần phải xin phép mẹ) nhưng mẹ vui vì các con biết chia sẻ, giúp đỡ người khác...

- GV có thể yêu cầu một số HS nêu lên bài học được rút ra từ cách nghĩ và cách ứng xử của các nhân vật.

Câu hỏi 7

- Mục đích của câu hỏi là HS nhận biết ý nghĩa của những chi tiết tả cảnh trong VB truyện và học được cách quan sát, cảm nhận, miêu tả thiên nhiên. GV có thể tổ chức cho HS làm việc nhóm: HS tự đọc lại các đoạn văn, thảo luận trong nhóm, thống nhất đáp án, cử đại diện trình bày; các nhóm nhận xét, bổ sung ý kiến cho nhau.

- Dự kiến câu trả lời: 1. Em không thích các đoạn văn tả cảnh vì chúng không liên quan đến cốt truyện hoặc khiến tác phẩm trở nên dài dòng...; 2. Em thích các đoạn văn này vì chúng giúp em hiểu về thiên nhiên; hình dung được khung cảnh diễn ra câu chuyện và giúp em cảm nhận về đặc điểm nhân vật Sơn...

- GV khuyến khích HS bày tỏ ý kiến cá nhân; hướng dẫn phân tích một số chi tiết cho thấy sự quan sát, lối miêu tả rất tinh tế của tác giả: *Nhìn ra ngoài sân, Sơn thấy đất khô trăng, luôn luôn cơn gió vi vu làm bốc lên những màn bụi nhỏ, thổi lăn những cái lá khô lạo xao. Trời không u ám, toàn một màu trắng đục. Những cây lan trong chậu, lá rung động và hình như sắt lại vì rét [...]. Gió thổi mạnh làm Sơn thấy lạnh, và cay mắt. Nhưng chân trời trong hơn mọi hôm, những làng ở xa, Sơn thấy rõ như gần. Mặt đất rắn lại và nứt nẻ những đường nhỏ, kêu vang lên tanh tách dưới nhịp guốc của hai chị em...* Thạch Lam đã nắm bắt, tái hiện

được sự đổi thay của thời tiết, cảnh vật lúc giao mùa; đồng thời thể hiện được tâm hồn tinh tế, nhạy cảm của nhân vật Sơn.

- GV cũng có thể hướng dẫn HS kết nối các yếu tố: nhan đề truyện, các đoạn văn tả cảnh, miêu tả cảm giác của một em nhỏ về cái lạnh đầu mùa, câu chuyện về chiếc áo bông cũ với chủ đề truyện.

Câu hỏi 8

Câu hỏi yêu cầu HS bước đầu biết so sánh hai nhân vật trong hai tác phẩm khác nhau. GV có thể sử dụng một số câu hỏi gợi ý cho HS so sánh: độ tuổi, dáng vẻ bề ngoài, hoàn cảnh sống, kết thúc của từng nhân vật,...

Hoạt động 4 Viết kết nối với đọc

Bài tập yêu cầu HS tận dụng kết quả đọc để luyện tập kĩ năng viết. Nếu còn thời gian, GV cho HS viết nhanh tại lớp (khoảng 10 – 15 phút), chỉ định một vài em trình bày hoặc phân tích đoạn văn trên máy chiếu và nêu nhận xét,... Nếu hết thời gian, có thể cho HS viết ở nhà.